

פרשת וישב

1. מפני מה הפסיק הכתוב לספר על תולדות עשיו ורק עכשיו חוזר לספר על תולדות יעקב?
 ת. הפסיק הכתוב לספר בקצרה תולדות עשיו על מנת לכתוב באריכות את תולדות יעקב משל למרגלית שנפלה בין החולות ואדם מנפה את החול בנפה עד שמצא את המרגלית ומשמוצא את המרגלית משליך את הצורות ונוטל המרגלית. וכן בסדר התולדות מאדם עד נח קיצר בכולם והאריך בנח וכן מנח עד אברהם קיצר בכולם והאריך באברהם.

2. **וישב יעקב** - למה נסמך לכל אלופי עשו?

ת. שהיה יעקב תמה כיצד אפשר לכבוש ולנצח את כל האלופים ועל כך כתוב אלה תולדות יעקב יוסף שבית יעקב הוא אש ובית יוסף להבה ובית עשיו לקש, ניצוץ אחד יוצא מיוסף ומכלה את כולם. משל לפשתני שנכנסו גמליו טעונים פשתן ותמה הפחמי היכן יכנסו כל אלה ופקח אומר לו הרי ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ושורף את כולם.

3. **אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה** - למה נכתב שתולדות יעקב הם יוסף ולא שאר הבנים?

ת. אלה תולדות יעקב פירושו אלה הם ישוביהם ותולדותיהם של יעקב ובניו וכל השתלשלות המאורעות התחילו ביוסף שממנו נגרם שירדו למצרים. **ובמדרש** פירשו שתולדות יעקב הוא יוסף משום שכל מה שעבד יעקב אצל לבן היה בשביל רחל וזה בנה. **ועוד**, שהיה זיו פניו דומה ליעקב. **ועוד**, שכל מה שאירע ליעקב אירע גם ליוסף, ששניהם נשטמו על ידי אחיהם ורצו להורגם ועוד הרבה דברים.

4. מה נדרש מהלשון **וישב יעקב** אחר שכבר נאמר שהיה אצל יצחק אביו בחברון?

ת. דרשו לומר שביקש יעקב לישב בשלוה ומיד קפץ עליו רוגזו של יוסף שהקב"ה אומר לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא אלא מבקשים לישב בשלוה בעולם הזה?

5. **והוא נער** - מה פירושו?

ת. שהיה עושה מעשה נערות מתקן בשערו וממשמש בעיניו כדי שיהיה נראה יפה.

6. מה הפירוש **את בני בלהה**?

ת. שהיה רגיל אצל בני בלהה (וזלפה) מפני שאחיו היו מבזים אותו והוא מקרבם.

7. איזה דיבה רעה אמר על בני לאה אצל יעקב?

ת. שהיו אוכלים אבר מן החי ומזלזלין בבני השפחות וקוראים להם עבדים וחשודים על עריות.

8. מה נענש מידה כנגד מידה על דיבתו הרעה?

ת. כנגד אבר מן החי - וישחטו שעיר עזים במכירתו. כנגד מה שאמר שקוראים לאחיהם עבדים - לעבד נמכר יוסף. וכנגד מה שאמר שחשודים על העריות - ותשא אשת אדוניו.

9. מה ביאור הלשון **דבה** - **דבתם**?

ת. דבה הוא מלשון שיחה ודיבור ואפשר לדבר בטוב או ברע ודבתם ביאורו שכל מה שהיה יכול לדבר בהם רעה היה מספר.

10. למה נקרא שמו **בן זקונים**?

ת. שנולד לו לעת זקנתו ו**בתרגום** פירש שזקן הוא מלשון חכמה שכל מה שלמד יעקב בישיבת שם ועבר לימד ליוסף. **ופירוש אחר** זקונים הוא מלשון זיו אקונין, שהיה דומה לו בתואר פניו.

11. מהו **כתנת פסים**?

ת. הכוונה לצמר נקי וצח ו**במדרש** אגדה דרשו שפסים רומז על צרותיו שנמכר פסים - פוטיפר, סוחרים, ישמעאלים, מדינים.

12. אחזה דבר נלמד מהנאמר **ולא יכלו דברו לשלום**?

ת. מתוך גנותם ספר בשבחם שלא דברו אחת בפה ואחת בלב.

13. מה הפירוש **מאלמים אלמים**?

ת. אוגדים אגודות של שבלים.

14. **ויסיפו עוד שנא אותו על חלומותיו ועל דבריו** - על מה שנאווהו?

ת. על החלומות שאמר שימשול עליהם ועל דבריו אלו הם דיבורי הדיבה רעה שאמר לאביהם.

15. למה חזר הכתוב לומר **ויספר אל אביו ואל אחיו** והלא נאמר כבר שסיפר לאחיו?

ת. הפירוש הוא שלאחר שסיפר זאת לאחיו סיפרו שוב לאביו בפני אחיו.

16. כיצד מבטל יעקב אבינו את החלום על ידי שאומר **הבוא נבוא**?

ת. שדבר זה אי אפשר שיהיה משום שאמך מתה ולא ידע שהדברים מגיעים לבלהה שגידלתו כבנה. **ופירוש אחר** אומר שידע יעקב שהדבר נכון אלא שידע שאין חלום בלי דברים בטלים וכדי להוציא את קנאת האחים הדגיש את הדברים בטלים ואמר כשם שאי אפשר שאמך תבוא כך שאר החלום בטל.

17. **שמר את הדבר** - מה פירושו?

ת. שמירה זו היא מלשון המתנה שהיה ממתין ומצפה מתי יבוא ויתקיים החלום.

שני

18. מה מלמדים הנקודות שמעל המילה **את**?

ת. כאילו שני משפטים יש כאן, **וילכו אחיו לרעות** - את עצמם באכילה ושתיה. וצאן אביהם היה בשכם.

19. מהו הסבר עניית יוסף **הנני**?

ת. מלשון ענווה וזריזות שאומר הנה אני מוכן לעשות שליחותך. ושבח גדול הוא זה שנזדרז למצוות אביו למרות שידע שאחיו שונאים אותו.

20. **מעמק חברון** - כיצד אפשר לומר עמק חברון והרי חברון נמצאת בהר?

ת. אלא פירושו מעצה עמוקה של אותו צדיק הקבור בחברון הוא אברהם אבינו שהובטח לו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וירידת ישראל למצרים נגרמה על ידי מכירת יוסף.

21. **ויבאו שכמה** - מה הסבר ה"א המתפרשת כה"א הידיעה שבמילה שכמה?

ת. שהוא מקום מוכן לפורענות, שם קלקלו השבטים, שם ענו את דינה, ושם נחלקה מלכות בית דוד.

22. **וימצאהו איש** - מי הוא האיש?

ת. זה גבריאל שנאמר והאיש גבריאל.

23. למה הוסיף לומר לו **נסעו מזה**?

ת. לרמוז לו שהסיעו עצמם מן האחווה.

24. **נלכה דתינה** - האם הכוונה לשם מקום?

ת. **לפי פשוטו** זהו שם מקום **אך על פי** פסוק קודם הנדרש שהסיעו עצמם מן האחווה יש לדרוש שהלכו לבקש לך נכלי דתות - תחבולות ערמומיות - שימיתוך בהם.

25. למה המקרא **ונראה מה יהיו חלומותיו** אומר דרשני? ומה דורשים בו?

ת. אי אפשר שהם יאמרו ונראה מה יהיו חלומותיו שכיוון שיהרגוהו בטלו חלומותיו, אלא הם אמרו לכו ונהרגוהו ורוח הקודש אומרת ונראה וגו', נראה דבר מי יקום שלי או שלכם.

26. **לא נכנו נפש** - על איזו מכה מדובר?

ת. מוכרח להיות שהכוונה למכת מיתה, מכה שהנפש יוצאת על ידה.

27. מנין לנו שראובן אמר זאת **למען הציל אותו מידם**?

ת. רוח הקודש מעידה על ראובן שלא אמר זאת אלא להצילו מידם משום שאמר אני בכור וגדול שבכולם ולא יתלה סרחון אלא בי.

שלישי

28. למה הכפיל הכתוב את **כתנתו את כתנת הפסים**?

ת. לומר שהכוונה לכתונת שהוסיף לו אביו יתר על אחיו.

29. אם כתוב והבור ריק, איני יודע שאין בו מים? ולמה נכתב **והבור ריק אין בו מים**?

ת. שהבור ריק אבל רק מים אין בו ונחשים ועקרבים יש בו.

30. מה הפירוש **ארחת**?

ת. שיירה. חבורה של אנשים ההולכים יחד וזה מלשון הולכי אורח.

31. למה פרסם הכתוב מה נשאו על הגמלים?

ת. להודיע מתן שכרם של צדיקים שהרי אין דרכם של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע וליוסף זימנו שיירה הנושאת בשמים כדי שלא יוזק מריח רע.

32. מה הם **נכאת וצרי**?

ת. נכאת אינו שם של בושם אלא כל כינוס בשמים נקרא נכאת וצרי הוא שרף הנוטף מעצי הקטף וזה נטף הנמנה עם סממני הקטורת.

33. **וכסינו את דמו** - מה פירושו? (הרי סיכמו שלא הורגים אותו)

ת. הכוונה להעלים את מיתתו.

34. כיצד תתפרש המילה **וישמעו**?

ת. לא מלשון שמיעה אלא באופן של קבלת הדברים.

35. **וימשכו ויעלו את יוסף מן הבור** - מי משך ומי מכר?

ת. בני יעקב משכוהו מן הבור ומכרוהו לישמעאלים והישמעאלים מכרוהו למדינים והמדינים למצרים (ועיי לעיל שאלה 11)

36. **וישב ראובן** - מהיכן שב?

ת. במכירה לא היה כי הגיע יומו ללכת ולשמש את אביו, **דבר אחר**, היה עסוק בשקו ובתעניתו על שבלבל יצועי אביו.

37. מה פירוש דברי ראובן **אנה אני בא**?

ת. אנא אברח מצערו של אבא, שאני בכור ויתלה הדבר בי.

38. למה דווקא שעיר עזים?

ת. מפני שדומה דמו לדם אדם.

39. מתי תכתב כתנת בקבוץ ואימתי בשוא?

ת. סתם כתנת בקבוץ אך כאשר היא דבוקה לתיבה אחרת כגון כתנת יוסף או כתנת פסים היא בשוא.

40. האם ידע יעקב אבינו **שחיה רעה אכלתהו**?

ת. מתוך השערה אמר זאת אך נצנצה בו רוח הקודש שחיה רעה אכלתהו רומז לאשת פוטיפר המשולה לדוב.

41. למה לא גילה הקב"ה ויצחק ליעקב את האמת?
ת. כיוון שהחרימו השבטים את מי שיגלה והם היו רק תשעה וצירפו - שיתפו להקב"ה עמהם.
(ראובן ובנימין לא היו) ויצחק שידע שהוא חי לא סיפר כי אמר איך אגלה והקב"ה אינו רוצה לגלות.

42. **ימים רבים** - כמה שנים? ולמה דווקא מספר שנים זה?

ת. כ"ב שנה כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם. שעבד בעבור רחל ולא ארבע עשרה שנה ועבד שש שנים ועוד שנתיים היה בדרך שנה ומחצה בסוכות ומחצית השנה בבית א-ל - יוצא כ"ב שנה. ויוסף נלקח ממנו בגיל שבע עשרה והיה כבן שלושים בעומדו לפני פרעה ועוד שבע שנות השבע ושנתיים הרעב יוצא גם כן כ"ב שנה.

43. מה דיוקו של רש"י מדברי יעקב שהוא עתיד ללקות על הפסד מצוות כיבוד אב ואם?
ת. שאמר ללבן **זה לי עשרים שנה בביתך** - לי הן, עלי הן, וסופי ללקות כנגדן.

44. מפני מה **וימאן להתנחם**?

ת. כי אין אדם מקבל תנחומים על החי שהוא סבור שמת כי על המת נגזרה גזירה שישתכח מהלב ולא על החי.

45. כיצד אומר כי **ארז אל בני** והרי אינו יודע היכן נקבר?

ת. פירושו הוא בעבור בני.

46. **אבל שאלה** - מה פירושו?

ת. **בפשט** הוא מלשון קבר **אך במדרשו** הוא גיהנם שסימן זה היה מסור בידו מפי הגבורה אם לא ימות אחד מבני בחיי מובטח אני שאיני רואה פני גיהנם.

47. **ויבך אתו אביו** - למה כתוב לשון בכי ולא לשון אבל?

ת. כי יצחק בכה עבור צערו של יעקב איך לא היה מתאבל כי ידע שיוסף חי.

48. מה תפקידו של שר הטבחים?

ת. ממונה על שוחטי בהמות המלך.

רביעי

49. למה נסמכה ונכתבה פרשת יהודה באמצע פרשת יוסף?

ת. ללמד שהורידו האחים את יהודה מגדולתו כאשר ראו בצרת אביהם שאמרו לו אתה אמרת למוכרו אילו היית אומר להשיבו היינו שומעים לך ומפני כך הלך מהם.

50. מה חידוש יש שלידה זו הייתה בכזיב?

ת. רש"י אומר שכזיב הוא שם מקום אך אומר שהמשמעות היא שפסקה מלדת שאם לא זה מה בא הכתוב להשמיענו.

51. מנין שער ואונן מתו באותו עוון?

ת. שאצל אונן כתוב בפירוש את מעשיו וכתוב **וימת גם אותו**, מקיש לער וגבי ער כתוב שעשה הרע בעיני ה', הרי לנו שהיו מעשיהם שווים.

53. **והקם זרע לאחיך** - כיצד?

ת. על ידי שהבן יקרא על שם המת.

54. למה היו ער ואונן משחיתים זרעם?
ת. שלא רצו שתתעבר ותכחיש יופיה.

55. מה ייחוסה של תמר?
ת. נכדתו של שם מבנו עילם.

56. למה דחה יהודה את נישואיה עם שלה?
ת. אמר, מוחזקת היא זו שימותו אנשיה.

57. כיצד דחה אותה יהודה?
ת. היה דוחה אותה בקש והטענה של **עד כי יגדל שלה** לא הייתה הסיבה האמיתית.

58. מה הפירוש **ויעל על גוזזי צאנו**?

ת. שעלה תמנתה לעמוד ולפקח על מעשיהם של גוזזי צאנו.

59. כאן כתוב **עלה תמנתה** ובשמשון כתוב **וירד שמשון וגו' תמנתה** - האם עולים אליה או שורדים?
ת. תמנתה בשפוע ההר הייתה יושבת עולין לה מכאן ויורדין לה מכאן.

60. מה הפירוש **ותתעלף**?

ת. כסתה פניה שלא יכיר בה.

61. **ותשב בפתח עינים** - היכן הוא מקום זה ומדוע נקרא כך?

ת. בפרשת דרכים שאדם צריך לפתוח עיניו ולהתבונן על דרכו. **ורבותינו** דרשו שישבה בפתחו של אברהם אבינו מקום שכל עינים מצפים לראותו.

62. לשם מה עשתה זאת תמר?

ת. לפי שהייתה מתאוה להעמיד ממנו בנים.

63. כיצד יוסבר שיהודה לא הכירה?

ת. משום שכסתה פניה. **ודרשו עוד** שכסתה פניה כשהייתה בבית חמיה ולא ראה אותה כל הימים שהיה בביתו ולפיכך לא הכיר בה.

64. מהו הערבון - המשכון שנתן לה?

ת. טבעת שחותם בה - **חתמך**. שמלתך שאתה מתכסה בה שזה בגד עליון שאדם חשוב מתכסה בו - **פתילך**. והמטה שבידו.

65. מדוע יש תוספת מילה **ותהר לו**?

ת. לו פירושו גיבורים כיוצא בו וצדיקים כיוצא בו.

66. איזו מידה כנגד מידה מצינו במעשה יהודה?

ת. שיהודה רימה את אביו בגדיי עזים שהטביל כתנת יוסף בדמו רמוהו גם אותו בגדי עזים.

67. מה הסבר הלשון **כמשלש חדשים**?

ת. שלא מנו שלשה חדשים שלמים אלא רוב חודש ראשון ורובו של חודש האחרון ואמצעי שלם (שזהו תקופת זמן שכבר ניכר הריון באשה)

68. **ותשרף** - למה דנוה במיתה זו דווקא?

ת. אמר אפרים מקשאה (שהיה מוכר קישואים או מקשה הלכות) משום רבי מאיר, תמר הייתה בתו של שם שהיה כהן שנאמר ומלכי צדק מלך שלם... והוא כהן לא-ל עליון ולפיכך דנוה בשריפה.

69. כיצד גילתה תמר ליהודה את האמת ומדוע עשתה זאת בדרך כזו?

ת. שלחה לו את הערבון שנתן לה ואמרה **לאיש אשר אלה לו אנכי הרה** ולא אמרה שזה הוא, אלא אם יודה מעצמו, יודה, ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו, מכאן למדו חכמים ואמרו נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים.

70. **הכר נא** - נא הוא לשון בקשה, מה ביקשה ממנו?

ת. הכר נא את בוראך ואל תאבד שלוש נפשות.

71. מי אמר **צדקה ממני** ומה פירושו?

ת. יהודה אמר **צדקה בדבריה** וממני היא מעוברת. **ובדרש דרשו** שיהודה אמר **צדקה** ובת קול יצאה ואמרה **ממני** ומאתי יצאו הדברים לפי שהייתה צנועה בבית חמיה גזרתי שיצאו ממנה מלכים ומשבט יהודה גזרתי להעמיד מלכים בישראל.

72. **ולא יסף עוד לדעתה** - מה הפירוש ולא יסף?

ת. יש אומרים לא הוסיף ויש אומרים לא פסק.

← בעניין הסבר הלשון בעת לדתה שאצל רבקה כתוב וימלאו ימיה ללדת והבדל נוסף שכאן כתוב תאומים ושם תומים עיי' בפרשת תולדות שאלה 15

73. מפני מה נקראו שמותיהם פרץ וזרח?

ת. **פרץ** מלשון שפרץ לצאת ראשון אחר שכבר הוציא אחיו את ידו **וזרח** הוא על שם זריחת השני שקשרו על ידו לאמר זה יצא ראשונה.

74. כנגד מה נאמרו כאן ארבע פעמים **יד**?

ת. כנגד ארבע חרמים שמעל עכן שיצא ממנו. (חרם של יהושע שלא ליהנות משלל יריחו, חרמו של עמלק, חרמם של סיחון ועוג וחרמם של כנענים) וי"א כנגד ארבע דברים שלקח, אדרת שנער ושני חתיכות של כסף של מאתיים שקלים ולשון זהב.

חמישי

75. למה נסמך ונכתב מעשה יהודה ותמר באמצע מעשה מכירת יוסף?
ת. כפי שאמרנו לעיל (שאלה 50) שיהודה ירד מגדולתו בגלל מעשה יוסף. ועוד, סמך מעשה אשת פוטיפר למעשה תמר לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה.

76. מה הפירוש כי ה' אתו?

ת. ששם שמים שגור בפיו ועל ידי כך כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו.

77. וכל יש לו - כיצד נלמדנו?

ת. זה מקרא קצר וכאילו כתוב וכל אשר יש לו.

78. כי אם הלחם - למה כוונת הכתוב?

ת. הכוונה לאשתו אך דיבר בלשון נקיה.

79. למה נכתב כאן ויהי יוסף יפה תואר ויפה מראה?

ת. שכיוון שראה את עצמו מושל התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו אמר הקב"ה אביך מתאבל ואתה מסלסל בשערך אני מגרה בך את הדוב ומיד היה המעשה עם אשת פוטיפר.

שישי

80. וחטאתי לאלוקים - למה יחטא והרי זה קודם מתן תורה?

ת. כי בני נח נצטוו על העריות.

81. מהו כפל הלשון לשכב אצלה להיות עמה?

ת. אפילו אם ישכב אצלה בלא מעשה כבר ייענש שיהיה עמה בגיהנם בעולם הבא.

82. מה הסבר הלשון ויהי כהיום הזה כאילו שמדובר ביום ידוע ומיוחד?

ת. פירושו שכאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק שהוא יום חגם והלכו כולם לבית עבודת אלילים מצאה הזדמנות להזקק ליוסף ואמרה חולה אני ואיני יכולה לילך.

83. למה נקרא שמו עברי?

ת. שבא מעבר לנהר והוא מבני עבר.

84. ויט אליו חסד - כיצד נפרשנו?

ת. אין לפרש שעשה עמו חסד, אלא שהיה מקובל לכל רואיו.

85. מה הפירוש באשר ה' אתו?

ת. בשביל שה' אתו (ועי' בשאלה 76)

שביעי

86. כיצד קשור מעשה שר המשקים ושר האופים למעשה יוסף?

ת. משום שאשת פוטיפר הרגילה את כולם לספר בגנותו של יוסף על כן בא מעשה השרים וגרם שידברו בהם ולא בו. **ועוד**, שתבוא הרווחה לצדיק על ידיהם.

87. במה חטאו שר המשקים ושר האופים?

ת. שר המשקים חטא שנמצא זבוב בכוס המשקה שהגיש לפרעה ושר האופים חטא בכך שנמצאה אבן בלחם שלו.

88. **ויהיו ימים במשמר** - כמה זמן?

ת. ימים הם שנים עשר חודש.

89. **ויחלמו חלום שניהם** - למה לא נאמר ויחלמו שניהם חלום?

ת. **בפשט** פירושו ששניהם חלמו חלום **אך דרשו** שכל אחד חלם חלומו ואת פתרון חלום חבירו וזה ההסבר מה שכתוב וירא שר האופים כי טוב פתר, וכי מנין ידע שטוב פתר, אלא שנוכר בפתרון החלום שחלם וראה שיוסף אמר כך.

90. למה מרומזים **שלשת השריגים**?

ת. לשלושת ימים שבעוד שלושת ימים ישא פרעה את ראשך.

91. מה הפירוש **ישא פרעה את ראשך**?

ת. ישא הוא הוא מלשון ספירה שכאשר יפקוד שאר עבדיו לשרת לפניו בסעודה ימנה אותך עמהם.

92. **סלי חרי** - כיצד נראים ולמה משמשים?

ת. סלים של נצרים עשויים חורים חורים ודרך מוכרי פת כיסנין לתתם באותם סלים.

93. למה נאמר **יום הולדת את פרעה** ולא יום נולד?

ת. לפי שאין הולד נולד מעצמו אלא על ידי אחרים.

94. מהו כפילות הלשון של **ולא זכר** - **וישכחהו**?

ת. שלא זכר ביום ההוא, וישכחהו גם לאחר זמן.

95. מפני מה הוזקק יוסף להיות אסור עוד ב' שנה?

ת. משום שתלה בטחונו בשר המשקים שאמר לו פעמיים **זכרתני**, **והזכרתני** ונאמר אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים - ולא בטח על מצרים הקרויים רהב.

